

Vannverksskandalen på Romerike

***Millionær på vannverket.** Sjefen for vann- og renseanleggene på Nedre Romerike, Ivar T. Henriksen, driver et omfattende økonomisk samrøre mellom de to offentlige selskapene og sin egen families private økonomi. Sønnen, Pål H. Henriksen, er ansatt på vannverket samtidig som han driver privat næringsvirksomhet, for en stor del basert på vann- og renseanleggets ressurser. Vannverkssjefen har gjort sønnen til mangemillionær ved hjelp av de offentlige selskapene han har ledet i mer enn 30 år.

*** Jaktparadis i Afrika.** Siden 1998 har Ivar T. Henriksen bygget opp en verdifull jaktfarm i Sør-Afrika til privat bruk. Millionverdier tappet fra vann- og renseanlegget har trolig gjort dette mulig. Renseanleggets innleide slamkjører har betalt flere millioner kroner til Henriksens firma i Sør-Afrika.

*** Leverandør på tynn is.** Entreprenørselskapet Peab har vært ”husleverandør” ved vann- og renseanlegget i minst 10 år. Selskapet har fått oppdrag for minimum 100 millioner kroner utenfor anbudsregler og konkurranse. En privat konsulent krever Peab for penger for å ha ”fikset” oppdragene. Pål H. Henriksens har også privat forretnings samarbeid med Peab.

Metoderapport til SKUP 2005

Siri Gedde-Dahl, Anne Hafstad og Alf Endre Magnussen, Aftenposten.

Tittel på prosjektet: Vannverksskandalen på Romerike

Hvor og når publisert: I Aftenposten fra 26. september 2005 og ut året. Skriver om saken også i 2006. Vi er også medforfattere på artikler publisert i Daily Dispatch i East London i Sør-Afrika i oktober/november.

Redaksjon og redaksjonsadresse/tlf:

Aftenposten
Økonomiredaksjonen
Postboks 1
0051 Oslo

Tlf. 22 86 30 00

Journalistenes adresse/tlf:

Siri Gedde-Dahl, mobil 975 25 118, siri.gedde-dahl@aftenposten.no
Anne Hafstad, mobil 917 93 973, anne.hafstad@aftenposten.no
Alf Endre Magnussen, mobil 917 59 719, alf.magnussen@aftenposten.no

Postadresse – som redaksjonens adresse

1. Innledning

Tipseren. 1. september 2005 får vi en knapp e-mail fra entreprenør Tom Christensen. Han vil snakke med oss om ukultur i det offentlige.

Bakgrunn. Dagen før hadde vi hovedoppslag i Aftenposten på korrupsjonstiltalene i saken rundt den tidligere eiendomssjefen på Ullevål universitetssykehus og i NSB. Aftenposten avslørte saken høsten 2004. Den ble anmeldt til Økokrim, og nå, ett år etter, ble tre tiltalt for korrupsjon. I tillegg får entreprenørselskapet Peab en foretaksbot på fem millioner kroner, som de vedtar umiddelbart.

(For mer informasjon om saken, henvises til Skup-rapport 2004: "Byggesaken på Ullevål": www.skup.no/Metoderapporter/SKUP-metoderapporter_for_2004/939Metoderapport.doc).

Tom Christensen forteller at korrupsjonsoppslaget denne dagen var den direkte foranledning til at han gikk til Aftenposten. Han mente å vite at Peab ikke fulgte spillereglene på Nedre Romerike vannverk (NRV) og Sentralrenseanlegget RA-2 heller.

Forteller om ukultur. Christensen reagerte på en forretningskultur han opplevde som uredelig, og rettet sin frustrasjon først og fremst mot en privat konsulent som hadde latt ham i stikken.

For Christensen var ikke hans egen historie poenget, men møtet med en kultur i næringslivet og i det offentlige som han mente det var noe galt med. Han ga oss informasjon knyttet til egne erfaringer som entreprenør.

Krever anonymitet. På dette tidspunkt var anonymitet en avgjørende forutsetning fra hans side. Han var redd han ikke ville få jobber som entreprenør i fremtiden, dersom han frontet en slik sak.

Vi kunne derfor ikke publisere Christensens egen historie. Og vi kunne ikke publisere noe av det han ellers satt på, uten dokumentasjon fra andre kilder.

Vårt utgangspunkt da vi begynte å jobbe med saken, var følgende hypotese:

Peab får jobber for vannverket uten å følge anskaffelsesreglene. En konsulent tar betalt for å "fikse" slike oppdrag.

Vår utfordring var å dokumentere dette. Veien var lang. Vi gjennomgikk styredokumenter for de ti siste år, vi brukte dager på å identifisere byggesaker i kommunale arkiver, vi søkte i firmaregistre, eiendomsregistre, Doffin og en rekke andre offentlig tilgjengelige annaler. Det vi fant viste oss raskt at saken var langt mer enn omgåelse av offentlig regelverk for anskaffelser og en konsulent som krevde betalt for å ordne slike oppdrag.

Saken vokser. Vi avdekker at Peab gjennom en årrekke har fått oppdrag for minst 100 millioner hos vannverket uten konkurranse. Videre at vannverkssjefens sønn driver flere private selskaper der vannverket har dekket kostnader og investeringer. Sønnens selskaper er også underleverandør på Peab-oppdrag både til vannverket og andre. Sønnen er videre medeier i et selskap hvor også Peab er inne på eiersiden.

Vi avdekker m.a.o. et omfattende økonomisk samrøre mellom sjefen ved vannverket og sønnens private selskaper. Det handler også om en slamkjører med eventyrlige inntekter fra vann- og rensesanlegget, inntekter som ble delt med vannverkssjefens sønn.

Etter hvert ledet sporene oss til Sør-Afrika. Jakten på Henriksens afrikanske engasjement var kronglete. Da vi endelig fikk tilgang til offentlige registre i Sør-Afrika, ga det oss overraskende resultater. En reise til Eastern Cape i Sør-Afrika, og tett samarbeid med en lokal journalist, gjør det mulig å avdekke at vannverksdirektøren eier en svært verdifull jaktfarm på 40 000 mål.

Vi dokumenterer at slamkjøreren til vannverket har overført flere millioner til vannverkdirektørens jaktparadis. Alt tyder på at penger fra de offentlige selskapene som Henriksen er sjef for har bidratt til å realisere sjefens afrikanske drøm.

Konsekvensene av våre avsløringer er at vannverksdirektøren og hans sønn er siktet av Økokrim for grov økonomisk utroskap. Slamkjøreren er siktet for korrupsjon. Økokrim etterforsker saken som en stor korrupsjonssak.

Far og sønn er fratatt jobbene sine ved vannverket. Styrene for både vannverket og rensesanlegget har gått av, og det er satt i gang en granskning av forholdene i regi av Nedre Romerike distriktsrevisjon, med innleide eksperter til hjelp.

Ordføreren i Skedsmo og styreleder for Nedre Romerike vannverk, Andreas Hammes, søkte og fikk permisjon fra ordfører-vervet. Bakgrunnen var hans innrømmelse av at han hadde mottatt private reiser fra vannverket.

NRV og RA-2s revisor PricewaterhouseCoopers er sparket fra oppdraget. En innleid advokat jobber med å sikre verdier på vegne av innbyggerne på Romerike.

Vil pågå lenge. Saken er ikke avsluttet hverken for NRV/RA-2, eierkommunene, lokalbefolkningen, granskerne, politiet, påtalemyndighetene eller pressen.

2. Problemstillinger

Ideen til saken er basert på møtet med første kilde: *Det finnes en ukultur rundt Nedre Romerike vannverk og Sentralrensanlegget RA-2 og rundt entreprenørselskapet Peab.*

Av erfaring fra tidligere saker vi har jobbet med, vet vi at korrupsjon, bestikkelser og smøring – dersom det forekommer – er svært vanskelig å dokumentere. Strategien var derfor i første rekke å undersøke om det var begått formelle lov- og regelbrudd, blant annet når det gjelder anbudsreglementet i det offentlige.

En sentral ledetråd fra starten av var den private konsulentens rolle som "mellommann" i en rekke transaksjoner, også på områder langt utenfor det vår sak etter hvert skulle handle om.

Da vi startet, var problemstillingene følgende:

***Entreprenørselskapet Peab har i en årrekke fått millionoppdrag ved Nedre Romerike vannverk (NRV) og Sentralrenseanlegget RA-2, uten konkurranse og dermed uten å følge offentlige anskaffelsesregler.**

***En konsulent har fungert som mellommann ved å ordne oppdragene for entreprenøren Peab. For dette krever han betaling.**

Vi hadde ikke jobbet lenge med saken før nye, og kanskje enda mer spennende, problemstillinger dukket opp.

Frem mot første publisering 26.09.2005 var det to problemstillinger som sto sentralt:

***Det er et økonomisk samrøre mellom vannverksjefen, NRV/RA-2 og vannverksjefens sønn privat. Sønnen har betydelige næringsinteresser, hvor en stor borerigg plassert inne i fjellet på renseanlegget som faren leder er helt sentral.**

Hvem har betalt boreriggen?

Hva har den med NRV/RA-2 å gjøre?

Hvordan kan vi dokumentere samrøret?

***Peab er ”husentreprenør” på vannverket, og har trolig fått jobber for store beløp gjennom minst 10 år, uten at dette har vært konkurranseutsatt slik loven krever. Mellommannen krever penger for å ha fikset oppdrag.**

Etter hvert som vi begynte å publisere artiklene, åpnet det seg en sluse av tipsere fra lokalmiljøet. Totalt har vi fått anslagsvis 60 tips og 40 andre innspill i saken.

Dette førte til at en rekke nye problemstillinger dukket opp underveis utover høsten. Noen baller kunne vi ta ned ganske raskt, andre jobbet vi med over tid, og svært mange baller har vi ikke greid å ta ned fordi det har vist seg vanskelig å dokumentere tilstrekkelig med alternative kilder.

Blant sentrale problemstillinger som dukket opp underveis, er blant annet å dokumentere det som sto klart for oss ut fra alle tipsene:

*** Hvordan Henriksen hadde lokalmiljøet, og ikke minst det politiske miljøet/sine egne styremedlemmer, i sin hule hånd. Hvorfor blir kritiske spørsmål omkring vannverkssjefens disposisjoner avfeid gjennom 30 år?**

Den viktigste av problemstillingene som dukker opp underveis, er likevel Sør-Afrika-sporet. Få dager etter at første sak sto på trykk fikk vi et anonymt tips om at vannverkssjefen og en leverandør til vann- og renseanlegget hadde vært involvert i overføring av penger til Sør-Afrika. Dermed hadde vi en ny, svært sentral problemstilling:

***Sitter vannverkssjefen eller hans familie på eiendommer eller andre verdier i Sør-Afrika? Hvilken forbindelse er det mellom finansieringen av disse og vannverket? Hva består verdiene av?**

3. Metode

3.1 Organisering av arbeidet

Teamarbeid. Vi er tre som har jobbet sammen, fra hhv innenriksredaksjonen, økonomiredaksjonen og dokumentasjonssenteret. Reportasjeledelsen har ligget i økonomiredaksjonen, der avdelingsleder Skjalg Engebø, selv har stilt opp og coachet og støttet oss på avgjørende punkter. Det har vært avgjørende for denne saken å jobbe flere sammen.

Vi tre jobbet også sammen med den nevnte saken om Ullevål- og NSB-korrupsjonen. Fra denne saken hadde vi bygget opp en omfattende felles database med selskaper, personer, dokumenter, tips og notater.

Søkbar database. Deler av dette søkbare research-materialet hadde vi nytte av i vannverkssaken, fordi enkelte nøkkelpersoner og selskaper gikk igjen. Metodisk hadde vi også stor nytte av denne måten raskt å lagre og systematisere all informasjon som kom inn, umiddelbart tilgjengelig for oss alle tre.

Vi laget notater fra alle samtaler vi hadde, og lagret dem i databasen fortløpende.

Minimumsfaktoren i vannverkssaken var at informasjonssinnhenting etter hvert gikk så fort at vi ikke rakk å systematisere godt nok. Redningen ble søkbarheten og researcher/bibliotekar Alf Endres kompetanse på å lete opp informasjon.

3.2 En forsiktig tilnærming

Vi startet dette arbeidet med en forsiktig tilnærming på mange fronter. I denne saken er det ikke brukt én metode og én type kilder, men mange. Vi visste lite eller ingenting om Nedre Romerike vannverk (NRV), Sentralrenseanlegget RA-2, daglig leder Ivar T. Henriksen og hans nærmeste da vi begynte. Derfor var det naturlig å begynne med å finne ut mer om hva disse selskapene er, og hva de driver med.

NRV og RA-2 er interkommunale selskaper, eid av henholdsvis seks og tre kommuner på Nedre Romerike, finansiert av innbyggernes vann- og avløpsavgift. De er organisert som AS-er med hvert sitt styre, men én mann satt som administrerende direktør begge steder, Ivar T. Henriksen. Han har ledet selskapene siden begynnelsen på 1970-tallet.

3.3 Regnskaper - årsmeldinger

Vi bestilte alle tilgjengelige regnskaper og årsmeldinger for de to selskapene fra Brønnøysund, alle år tilbake som var tilgjengelige, og leste dem. Målet var å finne oppdrag og prosjekter selskapene hadde hyret firmaer til å gjøre for seg.

Tanken var å identifisere prosjekter først, og så å sjekke hvor mye av dette som var konkurranseutsatt slik reglene krever.

Regnskapene/årsmeldingene var også mye i bruk som oppslagsverk underveis, blant annet for å identifisere politisk valgte styremedlemmer på ulike tidspunkter.

Minst like viktig med denne gjennomgangen var forberedelsen til å stille de riktige spørsmålene.

3.4 Styreprotokoller og skriftlighet

Vi sjekket tidlig opp hva som fantes av dokumenter om NRV og RA-2 i eierkommunene. Det var oppsiktsvekkende lite. Selskapene framsto med svært liten skriftlighet og åpenhet overfor sine eierkommuner. Av de få ting som fantes var styreprotokoller, som rutinemessig sendes eierkommunene. Vi besøkte en eierkommune, og leste igjennom 10 år med styredokumenter fra selskapene. Styreprotokollene var svært knappe, og lite detaljerte om pengebruk, investeringer og prosjekter.

Styreprotokollene var derfor mest lærerike som en dokumentasjon på selskapenes mangel på skriftlighetskultur. Vi måtte derfor søke andre kilder for å finne ut om Peab hadde hatt oppdrag ved vannverket og i hvilket omfang.

I styreprotokollene fremgikk det at Henriksens sønn, Pål H. Henriksen, møtte i noen styremøter som prosjektleder for et stort jordvarme-prosjekt på Nye Ahus.

3.5 Byggesaksarkiver

Vi oppsøkte byggesaksarkivene både i Skedsmo kommune og i Rælingen kommune. De aller fleste anleggene til NRV og RA-2 befinner seg her. Hensikten var stadig å identifisere flest mulig byggeprosjekter, og hvem som utførte dem, siden den slags var svært sparsomt beskrevet i styreprotokollene og årsmeldingene.

Igjen er mangelen på skriftlig dokumentasjon slående. Det var mange bygge- og anleggsprosjekter vi nå kjente til hvor det ikke fantes byggesøknad i arkivet. Det ble fortalt oss i kommunene, at Henriksen sjelden brød seg med å søke.

Vi hadde ventet å finne Peab som ansvarshavende på mange prosjekter, men de opptrer bare i én søknad. Det gjelder en søknad om å bygge et midlertidig kontorbygg – i seg selv en indikasjon på at Peab har andre og større oppdrag for vannverket.

3.6 Lokalavisarkivet

Vi tilbrakte også en halv dag i Romerikes Blad, der vi fikk søke og ta kopier fra avisarkivet. Vi ville vite hva lokalavisen hadde skrevet om de to virksomhetene Henriksen ledet.

Det mest interessante vi fant der, foruten at det ga generell informasjon om driften, var 1) Lørenskog-rådmannens kritiske utfall mot storstilet fondsoppbygging i selskapene og 2) kritiske artikler om at styret vedtok å forhøye vannavgiften mens de var på en (tilsynelatende lukrativ) styretur i utlandet.

Lokalavisens dekning forteller tydelig at vannverkssjefen er en mektig og foretaksom mann i lokalmiljøet. Han er stadig i gang med nye prosjekter og er blant dem som ”får til noe”.

3.7 Anbud og konkurranse

NRV/RA-2 organisert som aksjeselskap tilhører den såkalte forsyningssektoren. Den har en særlig forskrift under Lov om offentlige anskaffelser. Vi fant fort ut at Forsyningsforskriften gir mye større rom for å holde oppdrag utenfor anbud, og utenfor konkurranse i det hele tatt, enn i øvrig offentlig sektor.

Anbudsgrensene ligger på 3,65 millioner for tjenestekontrakter (blant annet vedlikehold) og på drøyt 38 millioner for bygge- og anleggskontrakter. Offentlig sektor ellers har en generell anbudsgrense på 500.000 kroner.

Men også for vann- og renseanlegg gjelder de generelle bestemmelsene i loven § 5:

”Oppdragsgiver skal opptre i samsvar med god forretningsskikk, sikre høy forretningsetisk standard i den interne saksbehandling og sikre at det ikke finner sted forskjellsbehandling mellom leverandører.

En anskaffelse skal så langt det er mulig være basert på konkurranse.

Oppdragsgiver skal sikre at hensynet til forutberegnelighet, gjennomsiktighet og etterprøvbarehet ivaretas gjennom anskaffelsesprosessen. ”

Det medlemsbaserte innkjøpssystemet Sellihca (Achilles) har vært forsyningssektorens alternativ til anbudsbasen Doffin/Norsk lysningsblad.

Vi fant ikke RA-2/NRV blant medlemsbedriftene på Sellihca, og vi fant bare to mindre og ganske ferske utlysninger fra selskapene på Doffin, på søk som omfattet de siste fem-seks år. Jurister med spesialitet på området, som vi var i kontakt med, mente at vann- og renseanlegget neppe hadde konkurranseutsatt oppdrag om de hverken fantes på Sellica eller Doffin.

Vi hadde nå en klar indikasjon på at Peab hadde hatt store oppdrag for de interkommunale selskapene på Romerike, og at oppdragene ikke var konkurranseutsatt slik regelverket krever. Helt sikre kunne vi ikke være, men dette var spørsmål vi måtte stille til både Peab og Ivar T. Henriksen.

3.8 Pål H. Henriksens selskaper

I rollelistene fra Brønnøysund som viser personers verv i selskaper, ser vi fort konturene av et økonomisk samrøre. Pål H. Henriksen er involvert i fire private selskaper.

Han er eeneier i Boreservice AS, hovedeier i VA Drill AS (der søsteren har den siste tredjedelen) og hovedeier i Oryx AS (hvor en ingeniørkollega ved vannverket eier 40 prosent).

I tillegg eier Pål H. Henriksen en tredjedel i selskapet Durmålhaugen Pukkverk AS i Sandnes. Et selskap med liten omsetning som ifølge regnskapet har som formål å etablere og drive pukkverk i Tingvoll kommune, noe som ikke er realisert. En annen av tre eiere er entreprenørselskapet Peab.

Vi ser også at den tidligere sjefen for Peab i Norge satt i styret for Durmålhaugen sammen med Pål H. Henriksen. Den tidligere sjefen kjenner vi til fra Ullevål/NSB-tiltalene. Hans transaksjoner var den direkte foranledningen til at Peab fikk bot for korrupsjon. Før vi begynner publisering, har vi også fått bekreftet at samme mann pleiet kontakt med vannverkssjef Ivar Henriksen.

Vannverkssjefens sønn har altså et forretnings samarbeid med vannverkets ”hoffleverandør” Peab. Vi hadde også hørt rykter på at vannverkssjefens sønn var ansatt ved vann- og renseanlegget.

Av de tre selskapene Pål H. Henriksen hadde på Romerike var ett lokalisert på vannverkets eiendom i Strandveien 1 på Strømmen, mens de to andre var lokalisert i Flateby, på samme adresse som det vi skulle lære å kjenne som vannverkets underleverandør – slamkjørerbedriften Eilert Støen AS. Vi gikk detaljert inn i regnskapene til selskapene.

Pål H. Henriksens ansettelse på vannverket får vi endelig bekreftet av vannverkssjefen selv like før publisering. Dette tatt i betraktning hadde Pål H. Henriksen oppsiktsvekkende store inntekter ved siden av. I regnskapene til selskapene hans ligger mye av forklaringen: På fire år ble det tatt ut privat aksjeutbytte på i alt 16,5 millioner.

Regnskapene til de unge selskapene viser små kostnader og investeringer, men store inntekter. Selskapene ”høstes” for aksjeutbytte, i stedet for å bygge opp kapitalen.

Vi spør oss: Hva driver selskapene til Pål H. Henriksen egentlig med? Hva bruker han den store boreriggen til? Og hvem har bekostet boreriggen?

Ifølge formålet oppført i regnskapene driver VA Drill med ”utleie av utstyr og maskiner”, Boreservice med ”entreprenørvirksomhet”, og Oryx med ”salg av entreprenørtjenester.

3.9 Eilert Støen

Vårt første ”møte” med selskapet Eilert Støen AS var i en note i regnskapet til Pål's selskap VA Drill. Her går det frem at VA Drill eier en tredjedel av transportselskapet Eilert Støen AS. Som nevnt har de to selskapene samme adresse. I 2004 hentet VA Drill ut 3 millioner i utbytte fra Eilert Støen AS.

Vi hentet ut ligningsopplysninger, rolleliste, eiendomsopplysninger og motorvognopplysninger på Eilert Støen, samt regnskapene og eiendelene til selskapene hans. Vi finner et svært lønnsomt selskap og en svært rik eier/daglig leder, med svulmende årsinntekter, betydelig formue, mange eiendommer og fine biler.

Vi finner en småbedriftseier som trolig har brukt store summer på eierandeler i et helt nettverk av bar- og restaurantselskaper. Det tar oss flere sene kvelder å gjennomgå selskapene. De er lite lønnsomme, og har neppe noen sammenheng med vannverket.

Hva slags transport driver Støen? Har han oppdrag for NRV/RA-2?

Vi ser da konturene av enda en pengestrøm ut fra de offentlige selskapene NRV/RA-2 og til familien Henriksen privat.

3.10 Muntlige kilder

Vår dokumentjakt ga mye informasjon, men vi måtte supplere med muntlige kilder i miljøene omkring NRV/RA-2. Dette gjorde vi forsiktig, til dels via noen-som kjente-noen. Av hensyn til kildene kan vi ikke gå nærmere inn på dette, men vi etablerte nyttig og tillitsfull kontakt med en håndfull personer som fra ulike ståsteder hadde fulgt NRV/RA-2 gjennom mange år.

Vi fant fort ut at vi satt på mer grums enn noen av dem. Likevel var de svært verdifulle, fordi de kjente historiske detaljer som for oss var ukjente. Vi hadde etter hvert dannet oss etter et godt bilde av vannverkssjefens personlighet og kulturen i selskapene: sterkt sentralisert makt,

med Henriksen personlig i alle viktige roller, et lukket system (også overfor eierkommunene), lite skriftlighet og en sjef som var nettverksbygger av de store, med allianser overalt.

Vi var ikke forsiktige nok. I ettertid har vi fått vite at styrene ble tipset om at Aftenposten jobbet med noe alt tidlig i september. Og Henriksen dro på en hastetur til Peabs hovedkontor i Sverige. Formålet var angivelig å ”rydde opp i rot med en faktura på rundt én million kroner”.

3.11 Konfrontasjoner

Vi var da temmelig sikre på at vannverkssjefen og sønnen hans er involvert i et økonomisk samrøre mellom private interesser og de offentlige selskapene. Vi tror leverandører er involvert i dette. Våre undersøkelser har styrket ideen om Peabs rolle som fast ”husentreprenør”, utenfor lov og regler. En kilde i Peab har bekreftet at selskapet jobber for 10-12 millioner i året på NRV/RA-2. Og interessen for det mystiske transportselskapet Eilert Støen AS er vekket.

Vi fikk etter hvert tak i tre brev fra den private konsulenten som hadde lurt vår første tipser i denne saken, til sentrale aktører i Peab, blant annet svensk og norsk toppledelse. I brevene krevde han penger for å ha ”fikset” oppdrag utenfor anbudsreglene.

Vi har stoff til minst tre saker. Vi kommer ikke videre nå uten å konfrontere partene.

Tiden er inne for å stille ledelsen i Peab, vannverksdirektør Ivar T. Henriksen og hans sønn Pål H. Henriksen, en rekke spørsmål. Vi diskuterte rekkefølgen, og var klar over at når alarmklokkene først ringte for fullt, ville det haste med å få ting på trykk.

Vi bestemmer oss for å kontakte Peab først. Direktøren der hadde vi snakket med i forbindelse med Ullevål/NSB-saken, da Peab vedtok boten sin på stedet.

3.11.1 Peab vil ikke snakke

Torsdag 22. september. Den første nærkontakten med Peab har vi fire dager før publisering av første sak. Anne og Siri møter Peab Norge-sjef Petter Elvestad, en av adressatene for konsulentens brev, i selskapets lokaler ved Solli plass. Vi ønsker svar på følgende spørsmål:

*Hvor mange oppdrag har Peab hatt for NRV/RA-2 de siste 10 årene, og til hvilken pris?

*Er oppdragene satt ut på anbud?

*En privat konsulent hevdet i et brev til Peab, som Aftenposten har kopi av, at han hadde skaffet dem jobber for 150-200 millioner hos vannverket i løpet av ni år. I brevet krever han pengene Peab har lovet ham for jobben. Kommentar?

Elvestad hadde lovet oss én time. Det blir kortere. Han er ikke villig til å avkrefte eller bekrefte noe som helst i sitt og Peabs forhold til NRV/RA-2.

Fredag 23. september ringer vi informasjonssjef Gösta Sjöström i Peab AB i Stocholm, og ber om et telefonintervju med den svenske toppsjefen Mats Paulsson, også en av adressatene for konsulentens brev. Og vi purrer på et nytt intervju med Elvestad. Sent på dagen har vi i boks avtaler om å intervju dem begge to mandag 26. september om morgenen.

Mandag 26. september står den første saken om vannverk-sønnens selskaper, på trykk. Peab er ikke nevnt i saken. Både Elevstad og Paulsson bryter våre avtaler om intervju. Vi henvises til den svenske informasjonssjefen i Peab. Han svarer ikke på noe som helst.

Samme dag sender Peab AB ut en pressemelding. Der heter det:

”Styret i Peab AS besluttet den 9. september å gjennomføre en intern granskning av alle kontrakter, avtaler og transaksjoner mellom Peab og Nedre Romerike vannverk og RA-2. Under pågående granskning kommer ikke noen fra Peab til å kommentere eller svare på spørsmål om emnet.”

3.11.2 Møte med ”Kongen på Romerike”

Torsdag 22. september. Etter møtet med Elvestad, fikk vi en avtale med direktør Ivar T. Henriksen på Romerike samme dag. Vi har en rekke spørsmål vi ønsker svar på:

*Hvor mange oppdrag har Peab hatt for NRV/RA-2 de siste 10 årene, og til hvilken pris?

*Er oppdragene satt ut på anbud?

*En privat konsulent hevdet i et brev til Peab, som Aftenposten har kopi av, at han hadde skaffet dem jobber for 150-200 millioner ved vannverket i løpet av ni år. I brevet krever han pengene Peab har lovet ham for jobben. Kommentar?

*Din sønn har fire selskaper, hva slags forbindelse er det mellom dem og NRV/RA-2?

*Hva er boreriggen inne i fjellet i RA-2, hvem har betalt den, hvem eier den, og hva brukes den til? Har den noe med din sønn selskaper å gjøre?

*Hva gjorde du hos Peab i Stockholm tidligere denne uken?

Det var ingen enkel oppgave å få svar. Ivar T. Henriksen svarer i prinsippet ikke på noe som helst.

Han svarer til å begynne med ikke på hvem som har kjøpt og betalt den tidligere omtalte boreriggen i fjellet i RA-2. Han svarer ikke på hva den brukes til, men bekrefter, riktignok noe uklart, at sønnen Pål Henriksen bruker boreriggen i sitt arbeid i sine private selskaper.

Vi får vite at sønnen har en helt unik kompetanse. Hans arbeid med boreriggen kommer også NRV/RA-2 til gode. Pål H. Henriksen holder på med en doktorgrad innen boring i fjell, forteller faren.

Vannverkssjefen bekrefter at de til enhver tid har noen arbeidsfolk fra Peab på ett eller flere av anleggene til NRV/RA-2. Vi spør om han kjenner Eilert Støen. Det svarer han nei på.

Ivar T. Henriksen er hele tiden vennlig i den to og en halv time lange samtalen, bortsett fra én gang. Da vi spør ham om hans hastetur til Peab i Sverige, blir han tydelig stresset og sint.

Det roer seg, og vi får en ny avtale med ham og sønnen Pål dagen etter.

Fredag 23.09.2005

Vi møter Ivar T. Henriksen og Pål H. Henriksen i vannverkets kontorlokaler, og forsetter etter hvert samtalen under en omvisning i rensanleggets fjellhall.

Vi konfronterer vannverkssjefen for andre gang med at vi ikke fant oppdrag for vann- og rensanlegget utlyst noe sted, og ber ham igjen om dokumentasjon på anbud og konkurranse på oppdrag. Dagen før bekreftet han at Peab var husentreprenør (han brukte selv det

uttrykket), og at han alltid hadde en fire til seks mann fra Peab gående. Nå svarte han på vårt spørsmål om dokumentasjon på anbud og konkurranse med å gi oss kopi av den eneste skriftlige avtalen han – etter eget utsagn - hadde med Peab, en 10 år gammel avtale med Scandinavian Rock Group (som Peab den gang var en av deltakerne i) om utsprening av fjellhall til nitrogenrenseanlegget. Det var denne avtalen han baserte sin omfattende bruk av Peab på, sa han.

Med Henriksens egen innrømmelse av manglende anbud og konkurranse gikk vi ikke videre i de juridiske irrganger. Men vi kjente til en rekke oppdrag, som skulle vært lagt ut på Doffin eller utlyst på annen måte. Og vi visste fra gjennomgangen av økonomi- og investeringsplaner det siste tiåret at Henriksen satte ut jobber for minst 10-20 millioner i året. Vi kjente også til en enkeltjobb til 13,5 millioner.

Pål H. Henriksens, og farens, versjon av hva juniors selskaper driver med var følgende: All virksomhet i de tre selskapene er knyttet til den store boreriggen i renseanleggets fjellhall, basert på en unik ingeniørkompetanse Pål H. Henriksen sitter på og utvikler videre.

Boreriggen er imidlertid finansiert av vann- og renseanlegget, bekrefter Ivar Henriksen etter gjentatte spørsmål omkring dette. Med andre ord: Sønnen tjener store penger privat på en borerigg vann- og renseanlegget har finansiert.

Vi spurte igjen om Eilert Støen AS. Nå får vi vite at han er vannverkets faste slamkjører, at han har vært der noen år og fått utbetalt ”et par millioner” i året.

Da vi spør hvordan det har seg at Pål H. Henriksen er medeier i Eilert Støen AS, får vi følgende svar, for vi vite at det er enslags vennetjeneste for en konkurstruet kamerat (Støen). Men ingenting i regnskapene tyder på at han er konkurstruet. Snarere tvert i mot.

Eilert Støen fikk vi ikke tak i før de første artiklene, derfor er han anonymisert den første publiseringsdagen for vannverkssaken. Da er det vinklet på at Pål H. Henriksen er medeier hos en leverandør, og har hentet fett utbytte derfra.

Alt i alt kjenner vi oss på trygg grunn da vi setter første sak på trykk.

3.12 Reaksjoner og oppfølging

Første sak, ”Rik på farens vannverk” (førsteside-tittelen), sto på trykk mandag 26. september 2005. Reaksjonene lot ikke vente på seg. Styrene trådte sammen samme dag, permitterte vannverkssjefen og sønnen og vedtok granskning av forholdene.

28. september følger vi opp med ny førsteside om Peabs mange millioner utenfor anbud og konsulenten som krever oppgjør for å ha fikset oppdrag. Styrene rekker å reagere med ”sjokk og vantro”, og politimesteren konsulterer Økokrim om saken, før vi fredag skriver historien om styremedlemmenes goder. Ordførere og lokalpolitikere får ha med ektefeller gratis på styreturer til utlandet, og de får bruke vannverkets fint innredede selskapslokaler gratis til brylluper og andre arrangementer.

Dette setter fart i debatten der mange krever styrenes avgang. Fredag kveld, fem dager etter første oppslag, velger styrene for NRV og RA-2 også å trekke seg.

3.13 Nye spor – anonyme kilder

Som nevnt innledningsvis åpnet publiseringen for en brottsjø av tips fra lokalmiljøet på Romerike. Nesten uten unntak er våre tipsere anonyme, ikke nødvendigvis for oss, men overfor leserne. Dette forvansker arbeidet fordi kravet til dokumentasjon ligger på oss.

Det er også å forvente at mange av kildene i en slik sak er anonyme, de er redd for at det skal slå tilbake på dem selv. Mange har noe å tape. Samtidig har det vært slående å se hvordan innbyggerne på Romerike har ”heiet oss fram” gjennom de mange innspill de har gitt oss. Mange av dem har sittet med en liten brikke av noe, og når vi får mange nok brikker, kan vi skrive historien. Tipserne har gjort oss i stand til å se hvor vi burde lete, og gjort oss i stand til å stille de riktige spørsmålene i oppfølgingen av våre første artikler

Ethvert godt tips vi har fått fra folk som ikke vil stå fram, har vi forsøkt å dokumentere fra alternative kilder. Vi har hatt strenge krav til oss selv når det gjelder dette. I ytterst få tilfeller er det publisert opplysninger som bare stammer fra anonyme kilder, og i de få tilfellene er det benyttet flere uavhengige kilder for samme opplysning.

Vannverkssjefen og lokalsamfunnet. Tipsene gjorde det mulig for oss etter hvert å dokumentere hvorfor vannverkssjefen hadde så godt grep på lokalsamfunnet at få turte stille spørsmål ved hans virksomhet. Henriksen pleiet dem rett og slett godt: Han planerte helikopterlandingsplass for politiet, stilte gratis selskapslokaler til disposisjon for styremedlemmer og betalte private flybilletter flere ganger tur retur Tromsø for Skedsmo-ordfører og NRV-styreleder Andreas Hamnes. Det siste skrev vi ikke om før Hamnes selv gikk offentlig ut med det, og søkte permisjon fra ordfører-vervet, fordi det skjedde under svært tragiske omstendigheter i Hamnes’ liv.

3.14 Vannverket – en lukket kultur

Etter dokumentøsk i eierkommunene var planen å rette detaljerte innsynskrav overfor de to interkommunalt eide aksjeselskapene NRV og RA-2. Tanken var blant annet å få innsyn i avtalene med Peab, ulike prosjektregnskaper og dokumentasjon på utbetalinger til Eilert Støen osv.

Vi forutsatte at offentlighetsloven gjaldt for selskapene. De er 100 % offentlig eide, finansiert av innbyggerne selv, politisk styrte, og de driver med monopoloppgaver. Samtidig var vi forberedt på at vannverkssjef Ivar Henriksen ville avvise oss.

Vi valgte likevel å ”ta kampen”, fordi dokumenter fra vannverket også kunne komme til nytte senere, selv om det tok tid å få innsyn.

26. september ble den første innsynsbegjæringen oversendt, med kopi til eierkommuner. Dagen etter ble Henriksen permittert.

30. september sender vi ytterligere en innsynsbegjæring, fordi daværende styreleder i NRV Andreas Hamnes nekter å svare på en del enkle spørsmål om vannverket, og viser til at det må styrebehandles hvorvidt spørsmålene kan besvares. Styret avslår samme kveld: ”Av

kapasitetshensyn må vi dessverre avslå å fremskaffe opplysninger til pressen”, heter det blant annet i svaret.

Vannverkets styre nekter altså innsyn, men avviser ikke at offentlighetsloven gjelder. Styreleder Hamnes pålegger daværende konstituert daglig leder Tor Arne Ulfeng munnkurv. Han får ikke lov å svare på våre spørsmål.

18. oktober purrer/klager vi på våre to innsynsbegjæringer via ny daglig leder, Christen Ræstad.

28. oktober kommer svar fra ny styreleder, Per Sandvik. Han avslår innsyn med den begrunnelse at selskapene ikke faller inn under offentlighetsloven i det hele tatt. Saken er klaget inn for fylkesmannen, og vi venter i skrivende stund fortsatt på svar.

Et mulig positivt svar om dokumentinnsyn fra Fylkesmannen vil kunne gi oss ny, viktig informasjon. Likevel vet vi i ettertid at den tidligere vannverksjefen i stor grad baserte sin drift på *mundtlige* avtaler.

Vassdragsvesenet. Via søk i Elektronisk postjournal fant vi Ivar Henriksens søknad om å gjøre Pål Henriksen til såkalt ”vassdragsteknisk ansvarlig” ved Nedre Romerike vannverk. Dette er en nøkkelrolle ved vannverket og innehas bare av én person på hvert vannverk. Ivar H. Henriksen hadde denne funksjonen inntil sønnen overtok.

3.15 Sporet går til Sør-Afrika

Et av tipsene gikk på at Henriksen hadde overført penger til Sør-Afrika. Ingen av oss hadde jobbet noe særlig med Sør-Afrika, og strengt tatt var vi noe forutinntatte mht. muligheter for å kartlegge personer og bedrifter i Sør-Afrika.

Vi sendte en forespørsel til en e-post-liste for researchere (NewsLib), der vi ønsket kontakt med noen i Sør-Afrika eller med noen med kjennskap til Sør-Afrika som kunne bistå oss. De første som kontaktet oss, var svært villige til å hjelpe, men kunne ikke finne noe.

Parallelt med dette var vi i telefonisk kontakt med CIPRO (Companies and Intellectual Property Registration Office), det sørafrikanske ”Brønnøysundregisteret”, som kunne bekrefte at Ivar T. Henriksen var registrert med et selskap, Unitrade 201. De kunne ikke gi flere opplysninger per telefon, men henviste oss til å registrere oss som kunde og søke i deres database. Via dette registeret kunne vi søke opp selskapet og se at det var registrert i King Williams Town i regionen Eastern Cape i Sør-Afrika, og at registrator var Ivar T. Henriksen, Strandveien, Strømmen (NRV/RA2s adresse).

Vi var også i kontakt med Norges ambassade og Innovation Norway i Sør-Afrika. Ingen av disse kunne bidra med mye informasjon, og de ønsket ikke å gi opplysninger om eventuelle norske etableringer i Sør Afrika. Flere påpekte likevel at King Williams Town ikke er det mest ”*stuerene*” stedet å registrere et selskap.

Med et firmanavn og foretaksnummer for hånden opprettet vi også et abonnement på Deedsweb, det sørafrikanske eiendomsregisteret. Her fikk vi umiddelbart napp. Unitrade 201

var registrert med ni eiendommer, alle lokalisert i nærheten av byen Grahamstown i Eastern Cape. Dokumenter fra Deeds viste når eiendommene var kjøpt, av hvem og kjøpesum.

3.15.1 Internasjonalt samarbeid

Samtidig kom vi endelig i kontakt med en sørafrikansk kollega som kunne hjelpe oss (navnet fikk vi fra en medarbeider på en journalistiskole i Sør-Afrika, som vi hadde kontaktet). Louise Flanagan fra avisen Daily Dispatch i East London viste seg å være et skup for oss. Hennes kjennskap til sørafrikanske registre og lokalkunnskap har vært uvurderlig, både når det gjaldt å tolke opplysningene vi hadde fra registrene (blant annet kunne Louise ut fra dokumentene se at eiendommene ikke var belånt), og da Anne og Siri dro til Sør-Afrika for å oppsøke Henriksens eiendommer og kartlegge hans virksomhet. Å samarbeide på tvers av landegrenser har vært en positiv og spennende erfaring.

Vi gjorde også et nettsøk som linket Henriksen til Sør-Afrika og Grahamstown i Eastern Cape. Den lokale Rotary-foreningen kunne fortelle at Ivar Henriksen hadde videreformidlet 35 000 sørafrikanske rand (ca. 35 000 norske kroner) fra Danmark til et vannprosjekt i Riebeeck East (akkurat denne opplysningen er nå fjernet fra nettsiden, mens ingenting annet er endret, og dette viser betydningen av å ta vare på research-materiale, eller sjekke med historiske versjoner av sider, se <http://home.imagnet.co.za/ghtsunset/News.htm> og <http://web.archive.org/web/20050315121215/http://home.imagnet.co.za/ghtsunset/News.htm>)

Vår erfaring er at når man først finner frem, så er sørafrikanske registre både tilgjengelige og inneholder viktig informasjon. Eiendomsregisteret ga oss opplysninger om kjøpesum, tidligere eiere, størrelse, eiendomsnavn og ikke minst det som ble nøkkelen til å komme videre: eiendommens registreringsnummer, det vi på norsk kaller gårds- og bruksnummer. Regnskap fra Ivar Henriksens firma var ikke offentlig tilgjengelige. Bare børsnoterte selskaper har offentlig regnskap i Sør-Afrika.

3.15.2 Turen går til Sør-Afrika

Research fra Norge forteller altså at vannverkssjefen har et firma og ni eiendommer i Sør-Afrika. Vi har også funnet fram til navnet på en sentral kontakt for Henriksen der nede, Keith Gradwell, en tidligere eier av den første eiendommen Henriksen kjøpte. Vi vet at eiendommene ligger i nærheten av Grahamstown i Eastern Cape, og vi har navnene på en rekke tidligere eiere. Men hva slags eiendommer og hva slags aktivitet Henriksen hadde der nede, vet vi ingenting om. Siri og Anne setter kursen mot Eastern Cape, og vi har avtale om samarbeid med Louse Flanagan, som også skaffer fotograf.

Kart, gårds- og bruksnummer. Vi hadde fem hele arbeidsdager i Sør Afrika, der vi jobbet sammen med våre sørafrikanske kontakter, journalist Louise Flanagan og fotograf Masi Losi fra Daily Dispatch i East London.

Jakten på farmene begynner i lokale telefonkataloger på kafeer i Grahamstown, som vi antar er nærmeste by til Henriksens mange eiendommer. Vi lokaliserer tidligere eiere. Vi forsøker byens tekniske etat, City Engineering Office, for å finne detaljkart og noen som kan vise oss hvor eiendommene ligger og hva som finnes der. Adressene i eiendomsregisteret er høyst upresise. Den lokale bokhandelen har ingen detaljkart.

På City Engineering Office er det lite hjelp å hente, vi kan komme igjen neste dag, og da må vi komme igjen torsdag osv. Louise er ikke overrasket og forteller om et tungrodd offentlig byråkrati. Hun har tatt med 1:100.000 kart over området rundt Grahamstown. På disse fant vi et par-tre av de ni eiendomsnavnene vi hadde fra eiendomsregisteret. Men mange eiendommer har like navn.

Louise koblet oss til en venninne på Rhodes University i Grahamstown. Hun satte oss inn i områdets spesielle karakter. Det dreier seg i stor grad om tidligere sauefarmer som rike utlendinger kjøper opp, slår sammen til store enheter og lager viltfarmer av, ved å gjerde dem inn og slippe ut ville afrikanske dyr.

Vi trenger detaljkart for å finne farmene, og kontakter geografisk institutt ved universitetet. Vi får stikke innom med det samme, og der fant vi 1:50 000 kart over hele området, med inntegnede eiendomsgrenser, eiendomsnavn og registreringsnumre. Vi fant de ni eiendommene, som grenset til hverandre, og utgjorde – antok vi da – en stor viltfarm.

Med oppkopierte detaljkart reiste vi neste dag ut i farmområdet. Vi måler opp 16 km sammenhengende gjerde rundt farmen. Vi snakker med lokalt bosatte og arbeidere på og rundt farmområdet. De fleste er svarte fra Xhosa-stammen som ikke snakker engelsk. Vår fotograf er selv xhosa, og fungerer som tolk og døråpner – ved siden av å være fotograf. Vi slipper helt inn på en av farmene. Der ser vi to containere som vi får bekreftet at de kommer fra Norge.

Vi lokaliserer hovedbølet på den nye storfarmen, Woodlands. Husene ligger ikke synlig fra offentlig vei, og avkjøringen er stengt med høye piggrådsgjerder, med advarsler om at inntrengere kan bli møtt med væpnet respons, og at ville dyr kan komme til å angripe.

Vi får bekreftet at Keith Gradwell er Henriksens manager/forpakter, som styrer farmen i Henriksens fravær. Vi oppsøker en annen tidligere eier av en farm Henriksen har kjøpt. Han utfyller bildet.

3.15.3 Vi møter Keith Gradwell. Louise tar den første kontakten og spør om Rotary-historien (som vi fant på nettet). Han henviser til Rotary, og Louise snakker med dem. De forteller at de har møtt Ivar Henriksen, og at han er mangemilliardær og leder for et stort internasjonalt selskap. De antar han også eier dette selskapet. Historien om gaven til Rotary som Gradwell motvilligst gir, stemmer dårlig med opplysningene vi får fra de lokale Rotary-folkene over telefonen. Noe motvillig går Gradwell, etter flere telefonsamtaler over to dager, med på å møte Louise i et veikryss utenfor farmen. Inn på farmen slipper hun ikke.

Først da han møter oss får han vite om de norske journalistene. Han lar oss forstå at han har fått streng beskjed av Henriksen om ikke å snakke. Vi må respektere den hemmelighetsfulle, sky forretningsmannens ønsker, mener Gradwell.

Den påfølgende samtalen kompletterer likevel historien på viktige områder.

Kjøper villdyr. Gradwell foreteller at Henriksen er mangemilliardær, en god sjef og at han trenger ro og hvile når han er på sitt jaktparadis i Sør Afrika. ”*Nobody in Norway should know about this*”, sier Gradwell.

Han forteller at han som manager har hatt ansvaret for å kjøpe inn ville dyr til farmen.
"In fact I bought a giraffe the other day!" sier Gradwell.
-Og hva betaler man for en sjiraff nå om dagen? Spør vi.
- "18 000 Rand".

Han betaler 18 000 norske kroner stykket og har fire av dem på farmen til pynt og fornøyelse. Sjiraffer jaktes ikke på, som de mange antiloper, bukker og bøfler. Regningen for villdyr, gjerder, boring av vannhull, rehabilitering av gårdsbygninger, lønn til Gradwell og flere andre ansatte tar Unitrade 201, med sin eeneier Ivar T. Henriksen, Strandveien, 2010 Strømmen.

Fotobeviset. Vi synes det er bittert å ha reist så langt uten å få fotografert selve hovedfarmen, og får aksept i hjemmeredaksjonen for å leie inn helikopter til fotografering. Etter at helikopteret har fløyet lavt over Henriksens farmer i soloppgang ringer en opprørt Gradwell til helikopterselskapet. Han vil ha slutt på slikt.

Store verdier. Dagen etter oppsøker vi to forskjellige lokale eiendomsめglere som gir flere detaljer om farmen, området, verdistigning og drift. Ut fra dette kan vi fastslå at Henriksen har investert et sted mellom 14 og 19 millioner norske kroner i kjøp og utvikling av jaktfarmen.

3.15.3 Pengestrømmen

Nå vet vi ganske detaljert hva Henriksen sitter på i Eastern Cape. Vi vet det kommer maskiner og utstyr i containere fra Norge og at "pengene kommer fra Norge". Vi har holdepunkter for at det har vært en pengeoverføring fra transportbedriften Eilert Støen til Henriksens eventyr i Sør-Afrika. Det var nemlig tipset om at Henriksen var involvert i en pengeoverføring fra Støen til Sør-Afrika som satte oss på sporet av at vannverkssjefen hadde et engasjement der. (Støen bekrefter senere pengeoverføringen til Henriksen i Sør-Afrika. Se kapittlet om Eilert Støen.)

Men hvem har det ellers kommet penger fra?

Tiden vi har igjen i Sør-Afrika, etter å ha funnet og kartlagt farmen, bruker vi på å følge pengene. Vi følger leddene i flere eiendomssalg og får innsyn i hemmeligstemplede dokumenter ved å skaffe oss fullmakt fra en tidligere farmer som har solgt til vannverkssjefen. Vi får langt på vei bekreftet at det ikke er heftelser forbundet med eiendommene. Alt tyder på at Henriksen har lagt pengene på bordet uten lån av noe slag.

Til slutt står vi og stanger i mannen som drev selskapet Hercules, og som har ført regnskapene for vannverkssjefens selskap Unitrade 201. Juristen i det lokale advokatfirmaet som mottok oppgjøret på vegne av selgeren, fikk overført pengene fra Hercules via en konto i en stor sørafrikansk bank.

Louise hadde allerede oppsøkt Hercules' forretningsadresse i King Williams Town. Ingen Hercules der. Det viser seg at selskapet nå er solgt. Mannen får vi tak i, men han vil ikke hjelpe oss videre. Gjentatt kontakt med Unitrades nye regnskapsfører Charteries & Barnes fører oss heller ikke videre..

Eilert Støen igjen

Første gang vi får tak i Støen er dagen før vi publiserer artikkelen om den sørafrikanske farmen. Vi konfronterer ham da med opplysninger vi har fått om at det skal være overført penger i hans navn til en konto i Sør-Afrika. Han innrømmer da at han har overført 2,5

millioner kroner, advokaten hans anslår senere at det kan dreie seg om 3-4 millioner, til Ivar Henriksens prosjekt i Sør-Afrika i 1998, da Henriksen kjøpte de første farmene.

Dermed er det dokumentert enda en pengestrøm ut av de offentlige selskapene, via en overbetalt leverandør, til vannverkssjefens private jaktparadis i Sør-Afrika.

20.10.2005 kommer artikkelen om Henriksens mange jaktparadis på trykk. Reaksjonene lar ikke vente på seg. Nye tips strømmer inn. Etter hvert kan vi blant annet bringe historier om importerte utstoppede dyr fra Sør-Afrika som er oppbevart på et eget rom i vannverkets lokaler.

3.16 Økokrim slår til

Samme dag som vårt oppslag om den sørafrikanske farmen slår Økokrim til på Vannverket, i alle de involvertes private boliger, og på renseanleggets industriområdet på Berger. Vi ser Økokrim bære ut PC-er og annen dokumentasjon. På Berger fotograferer vår fotograf flere containere med nye firehjulstrekkere, strømaggregater, terrenggående kjøretøyer og annet splitter nytt utstyr. Vi får bekreftet at utstyret ikke har noen sammenheng med vann- og renseanleggets drift. Samme dag offentliggjør Økokrim siktelsene mot far og sønn Henriksen for grov økonomisk utroskap. Slamkjører Eilert Støen siktes noen dager senere for korrupsjon.

3.17 Tollvesenet – en viktig kilde

Etter at vi kom hjem fra Sør-Afrika, kontaktet vi tollvesenet i et håp om å kunne identifisere innholdet i utførsler fra landet via numre på containere. Bakgrunnen var at vi hadde fotografert identifikasjonsnumrene på containerne vi fant på Henriksens farmer.

Containernumre fikk vi ved denne anledning ikke innsyn i via tollvesenet, men vi ba om en oversikt over hva navngitte firmaer hadde transportert ut og inn av landet.

Da fikk vi bekreftet at Pål H. Henriksens firma Oryx hadde eksportert 20 containere med plastavfall til Sverige i løpet av det siste året. Dermed satt vi på beviset for at Oryx var involvert i plasthandelen. Vi hadde på dette tidspunktet kilder som fortalte at renseanlegget kjøpte inn plastavfall fra Coca Cola Drikker, malte plasten opp på renseanleggets kvern og ved hjelp av rensenleggets ansatte. Mens det var Oryx som videresolgte plastavfallet. Bekreftelsen på plasteksport fra tollvesenet var den avgjørende dokumentasjonen.

Vi visste også at dette var en virksomhet Pål hadde prøvd å skjule, fordi vi så ettertrykkelig hadde spurt ham ut om Oryx' virksomhet. Dermed trykket vi saken om plast-businessen

Da vi senere ringte og stilte ytterligere spørsmål til tollvesenet, ble vi bedt om å sende en innsynsbegjæring. Vi ba om innsyn i syv (offentlige og private) firmaers inn- og utførsler. Begjæringen ble avslått med hovedbegrunnelsen at dette var forretningshemmeligheter (taushetsplikt i Tollovens § 8). Tollvesenet mente også at begjæringen var for lite spesifikk.

I vår klage til Toll- og avgiftsdirektoratet legger vi vekt på at de offentlige selskapenes er 100 % offentlig eide, politisk styrte bedrifter med monopol, og at de dermed ikke kan ha forretningshemmeligheter mht hva de fører ut og inn av landet. Videre argumenterte vi med at de private selskapene i sin helhet lever på offentlige selskaper, og at innsynet ikke dreide seg om forretningskontrakter. Vi anmodet om meroffentlighet.

Et problem for oss var å vite hva slags opplysninger vi skulle be om for å spesifisere søket, fordi vi ikke visste hva inn- og utførselsdokumentene inneholdt. Derfor var det vanskelig å spesifisere begjæringen. Vi hadde en konstruktiv dialog med tollvesenet om dette, og fikk medhold i klagen. Tollvesenet benyttet meroffentlighetsprinsippet, og hentet ut lister som anga årstall, eksportør/importør, type vare, import/eksportland og hvorvidt forsendelsen gikk til privatperson eller selskap.

Dermed fikk vi dokumentert at Pål Henriksens firma VA Drill i 2003 hadde sendt syv forsendelser med landbruksmaskiner til Sør-Afrika. Containerne vi fant på Ivar Henriksens farm, var fylt av ”maskiner og utstyr fra Norge” ifølge lokale kilder. Videre fikk vi dokumentert at VA Drill i 2005 importerte syv containere med møbler fra Sør-Afrika.

Tipsene kommer fortsatt og vi jobber videre med flere spor.

3.18 Kilden står fram

Først etter alle de store avsløringene omkring vannverket, valgte vår opprinnelige kilde å stå fram med den historien vi først fikk høre da vi møtte ham 2.september. Christensens personlige historie er detaljert gjengitt i en artikkel i A-Magasinet fredag 2. desember 2005.

Det var Tom Christensen som satte oss på sporet. Han ga oss den første viktige brikken til det som skulle bli vannverksskandalen. Men hans innspill måtte dokumenteres. Hverken Tom eller vi visste hvilket omfang saken skulle få da vi første gang møttes.

3.19 Fortsatt stille fra Peab

Vi har hatt jevnlig kontakt med Peab for å tilby kommentar hver gang vi har skrevet om dem. De har etter mye mas fra vår side gitt noen få saksopplysninger, ellers har de ikke villet si noe. Da vi avdekker at vannverkssjefen ba om signaturer for 40 millioner på gamle timelister fra Peab svarer Peab med et leserinnlegg som settes på trykk.

27.10.2005 meddelte Peab at granskningen var avsluttet og rapporten overlevert Økokrim. Nå ville de heller ikke kommentere noe som helst ”av hensyn til etterforskningen”.

3.20 Tidsbruk.

I peridoen fra møtet med tipseren 2. september og fram til første publisering 26. september jobbet vi bortimot full tid med vannverksskandalen. (Vi jobbet også en del overtid i perioden, men måtte hoppe av vannverket av og til, og levere noen andre saker underveis. Alf måtte til dels jobbe på et arkivprosjekt). Fra 26. september til utløpet av november jobbet vi mer enn full tid (mye overtid), men publiserte da saker fortløpende. Utover i desember gikk Anne og Alf ut i ulike perimisjoner, men bisto innimellom Siri som ut året jobbet omtrent 50-75 % av tiden med vannverkssaken. Hver av oss har trolig lagt ned tre til tre og en halv måneds arbeid i vannverkssaken.

4. Avsløringer

Gjennom arbeidet med denne saken har vi avslørt en rekke forhold i en serie artikler. I det følgende oppsummeres de viktigste.

4.1 Økonomisk samrøre. Sjefen for de to offentlig eide aksjeselskapene Nedre Romerike vannverk (NRV) og Sentralrenseanlegget RA-2 (RA-2) driver et omfattende økonomisk samrøre mellom de to selskapene og sin egen families private økonomi. Det går store tjeneste- og pengestrømmer fra de offentlige selskapene og til familien Henriksen privat.

4.2 Vannverkssjef gjør sønnen til mangemillionær. Vannverkssjef Ivar Henriksens sønn, Pål H. Henriksen, er ansatt i 75 % stilling ved vannverket samtidig som han driver omfattende privat næringsvirksomhet. Denne næringsvirksomheten er for en stor del basert på vann- og renseanleggets ressurser og kapital. Ivar T. Henriksen har gjort sønnen til mangemillionær ved hjelp av de offentlige selskapene han temmelig enerådende har bestyrt. Sønnen er også medeier i selskapet som kjører slam for vannverket, Eilert Støen AS, og tar ut store utbytter der, på inntekter som utelukkende kommer fra vann- og renseanleggene på Nedre Romerike.

Sønnen Pål H. Henriksen og hans selskaper har trolig tjent gode penger på videresalg av plastavfall fra Coca Cola Driker. RA-2 kjøper flaskene, har utstyret som skal til for å knuse dem, og sønnens selskap selger det videre til Sverige.

4.3 Afrikanske farmer. Siden 1998 har Ivar Henriksen kjøpt opp i alt ni farmer i Eastern Cape i Sør-Afrika og bygget opp en gigantisk viltfarm til privat jakt- og rekreasjonsbruk. Henriksen har investert et sted mellom 14 og 19 millioner kroner i viltfarmen, har en rekke ansatte, store drifts- og reiseutgifter.

Mye tyder på at betydelige midler er tappet fra de offentlige selskapene, og har gjort de afrikanske investeringene mulig. Renseanleggets leverandør, slamtransportør Eilert Støen, har betalt flere millioner kroner til Henriksens firma i Sør-Afrika.

..

4.4 Husentreprenør i strid med regler. Entreprenørselskapet Peab har vært ”husleverandør” til vann- og renseanlegget i flere tiår. Selskapet har fått oppdrag for minimum 100 millioner kroner utenfor anbudsregler og konkurranse. Peab nekter å svare på spørsmål tilknyttet sin relasjon til vannverket. Videre har vi avdekket at selskapene til vannverksdirektøren sønn har oppdrag for Peab både på vann- og rensanleggene og ellers. Koblingen mellom far og sønn Henriksen og Peab er sterk.

4.5 Uvedkommende forretningsdrift Ivar Henriksen har drevet omfattende forretningsvirksomhet i regi av vann- og renseanleggene som ikke har med vann- og avkløpsdrift å gjøre i det hele tatt. NRV og RA-2 er 100 % eid av henholdsvis seks og tre kommuner på Romerike. Selskapene er utelukkende finansiert av innbyggernes vann- og kloakkavgift, avgifter som etter loven ikke kan være høyere enn det faktisk koster å drive vann- og avløpsanlegg (selvkost).

4.6 Private goder til styremedlemmer. Lokalpolitikerne, som i alle år har bekledd vervene som styremedlemmer i de to selskapene, har i liten grad stilt kritiske spørsmål ved Ivar Henriksens drift av selskapene. Gjentatte påstander om misligheter og ukultur er slått tilbake av de til enhver tid sittende styrever.

Politikerne er gjennom årene godt ”pleiet” med private fordeler som takk for sin styredeltagelse, blant annet fri bruk av egne selskapslokaler i vannverket og gratis styretur til utlandet også for ektefeller.

5. Konsekvenser

5.1 Siktet av Økokrim. Som følge av Aftenpostens avsløringer er Ivar Henriksen og sønnen Pål Henriksen siktet for grov økonomisk utroskap. Vannverkets slamkjører Eilert Støen er siktet for korrupsjon. Ifølge Økokrims foreløpige siktelse skal han ha betalt 120 000 kroner i måneden til et av Pål Henriksens private firmaer.

Hele sfæren rundt NRV/RA-2 er og den tidligere vannverkssjefen Ivar Henriksen er under etterforskning av Økokrim, mens Nedre Romerike distrikt revisjon også gransker de økonomiske disposisjoner i selskapet på oppdrag fra styret. Tidligere Økokrim-nestleder og privatetterforsker Erling Grimstad er leid inn til hjelp i granskningen.

5.2 Permittert. Ivar T. Henriksen, Pål H. Henriksen, Ivar T. Henriksens samboer og en fjerde person (med eierandeler i Påls firma) ble øyeblikkelig permittert. Vannverkssjefen er nå gått av med pensjon, mens sønnen har måttet slutte ved vannverket. Situasjonen for Henriksens samboer er fortsatt uavklart, og den fjerde personen er tilbake i jobb.

5.3 Styrene trakk seg Styrene i NRV og RA-2 trakk seg, og nye er satt inn.

5.4 Ordføreren gikk etter press. Styrelederen i NRV, ordfører Andreas Hamnes i Skedsmo, fikk private turer til Tromsø (i forbindelse med sønnens alvorlige sykdom) betalt av vannverket. Han trakk seg 9. november 2005 som ordfører som følge av dette, og har nå permisjon fra ordfører-vervet.

5.5 Jakt på unnalurte verdier. Det er innleid nytt styre og ny daglig leder på timebasis for å ”rydde opp” og sikre driften i unntakstilstanden som råder under opprydningen på Romerike.

Det nye styret har leid inn advokater og revisorer for å skaffe oversikt over verdier Ivar Henriksen kan ha stukket unna, og sikre verdier på vegne av innbyggerne på Romerike.

5.6. Selvransakelse i offentlig sektor. Vannverksskandalen har vekket stor interesse landet over, ikke minst i kommuner. Det viser stor pågang av nye tips om andre saker og stor etterspørsel etter foredrag om Vannverksskandalen, om hvordan vi gjorde det og hvilken rolle mediene spiller i slike saker.

Hva vi kan lære av vannverksskandalen på Romerike, er tema på en rekke seminarer ut over vinteren og våren, i ulike samarbeidsorganer for kommuner og kommunale bedrifter, i revisormiljøer, innkjøper-miljøer og i politiet. Det foreteller oss av avsløringene har skapt mye debatt og ført til selvransakelse mange steder.

6. Artikler i Aftenposten

Artikkeloversikt vannverksskandalen

Følgende saker har så langt (17.januar 2006) vært publisert i Aftenposten:

1. 26. september 2005: Sikret million-inntekter til sønnen. Styrelederne visste ingenting. Direktør-sønn i dobbeltrolle
2. 27. september 2005: Varsler full oppvask. Permittert vannverksdirektør skal granskes. Kommunerevisjonen inne. PROFILEN Ivar T. Henriksen - Kongen på Romerike.
3. 28. september 2005: Fikk million- jobber uten anbud. Peab «husentreprenør» hos offentlig vannverk Nekter å svare på spørsmål om oppdragsfiksing.
4. 29.september 2005: Kommunalt samrøre (leder).
5. 29. september 2005: Politiet inn i vannverksgrums. Granskerne søker topp juridisk bistand
6. 30. september 2005: Får gratisturer til utlandet. Vannverket betaler for ektefeller. Styret har fri bruk av selskapslokaler. Styret anmelder vannverket.
7. 1. oktober 2005: Styret varslet i mai. Men stolte på direktør. Styrene trakk seg.
8. 4. oktober 2005:- Stjal forretningsidé. Pål Henriksen hospiterte i bore-firma.
9. 5. oktober 2005: Økokrim etterforsker vannverket. Fikk anmeldelse fredag. Forhandler om pensjon.
10. 7. oktober 2005: Vannverk-sjef ga seg selv lønnshopp.
11. 8. oktober 2005:Lønn var vakttillegg.
12. 12. oktober 2005: Full utskifting. Proffene rykker inn i vannverket på Nedre Romerike.
13. 19. oktober 2005: Skal rydde i rotet på vannverket.
14. 20. oktober 2005: Har kjøpt ni farmer i Afrika. Vannverkssjef med privat jaktparadis. Nekter å si hvor pengene kommer fra. Ingen lån på farmene.
15. 21. oktober 2005: Siktet etter Økokrim-razzia. Permittert vannverkssjef pågrepet. Dokumenter og utstyr beslaglagt.
16. 22. oktober 2005: Samrøre med plast. Renseanlegget kjøper plastavfall. Sønnen til sjefen selger det videre.
17. 22. oktober 2005: Mislighetenes Mekka (kommentar).
18. 23. oktober 2005: Vannverkssjefen siktet.

- 19.** 24. oktober 2005: Ba om signatur for 40 millioner. Vannverksdirektør instruerte ingeniør til å undertegne.
- 20.** 25. oktober 2005: Rydder på vannverket. Eierkommunene på Romerike vil sikre seg bedre kontroll.
- 21.** 26. oktober 2005: Vil kvitte seg med vannverkssjefen.
- 22.** 26. oktober 2005: Slamkjører sparket (Aftenposten Aften).
- 23.** 27. oktober 2005: Bygget gratis for politiet. Vannverket bygget landingsplass for politihelikopter i Skedsmo. I strid med prinsippene. Økokrim sikter slamkjøreren.
- 24.** 28. oktober 2005: Over alle grenser (leder).
- 25.** 28. oktober 2005: Feilaktig om Peab (debattinnlegg).
- 26.** 28. oktober 2005: Føler seg lur. Peab-rapport til Økokrim.
- 27.** 29. oktober 2005: Brukte millionbeløp bak styrets rygg. Vannverksdirektøren fikk godkjenning etterpå. Vannverkssjefen rett ut i pensjon.
- 28.** 31. oktober 2005: Vestfold sjekker egne rutiner.
- 29.** 2. november 2005: Hemmelighold ved Vannverket. «Ryddegutt» holder tilbake dokumenter.
- 30.** 2. november 2005: Vannverks-gransking koster millioner (Aftenposten Aften).
- 31.** 3. november 2005: Dyre borerigger med få oppdrag.
- 32.** 3. november 2005: Vannverket er for åpenhet (debattinnlegg).
- 33.** 4. november 2005: Vannverket vil kaste revisoren. Revisorbevilling i tynn tråd Kredittilsynet avventer Økokrims etterforskning. Hopper av kjempekontrakt.
- 34.** 5. november 2005: -Man er bitter og føler seg sveket. Vannverkansatte var uten tillitsvalgte og styreplass.
- 35.** 8. november 2005: Jakter på verdier. Funnet på vannverket: Utstoppede dyr og terrenggående kjøretøyer.
- 36.** 9. november 2005: Slam ble til gull. Slik ble vannverket tappet. Anmelder kommunetopper.
- 37.** 9. november 2005: Forlanger at ordføreren går (Aftenposten Aften).
- 38.** 10. november 2005: Ordføreren permittert i går. Føler det er reist spørsmål ved hans integritet.

- 39.** 13. november 2005: Får ikke tilbake vannverks-penger.
- 40.** 15. november 2005: Hadde gullavtale om plast. Coca-Cola kastet ut andre for å få avtale med rensesanlegget. Sendte slåmaskin til Sør-Afrika.
- 41.** 16. november 2005: Fant leopard og Jaguar. Vannverket fullt av trofeer og kjøretøyer.
- 42.** 17. november 2005: Jager etter skjult formue. Thune på vannverksoppdrag.
- 43.** 21. november 2005: - Mange må ha visst på Romerike.
- 44.** 23. november 2005: Fjernvarme-selskap på Romerike skal granskes.
- 45.** 2. desember 2005: KORRUPSJON (A-Magasinet)
Ærlige leverandører taper mye penger på uredelighet i offentlig virksomhet. Skadeskutt av korrupsjon.
- 46.** 4. desember 2005: Modig varsler viser vei (leder).
- 47.** 4. desember 2005: Kan få tilbake kloakkavgift. Forbrukerrådet ber Romerike-ordførere åpne pungen. Ordførerne åpner for avgiftskutt.
- 48.** 5. desember 2005: Bor gratis etter muntlig avtale med vannverket.
- 49.** 8. desember 2005: Vannverkssjefens sønn har sluttet.
- 50.** 8. desember 2005: Bedre rettsvern for korrupsjonsofre. Nytt lovforslag er ute på høring
- 51.** 22. desember 2005: Over og ut for siktet slamkjører.
- 52.** 5. januar 2006: Makulerte vannverkspapirer i stor stil (Aftenposten Aften).
- 53.** 6. januar 2006: Fjernet papirer på nattlige tokt. Far og sønn Henriksen kan ha ødelagt bevis.
- 54.** 7. januar 2006: Benekter å ha fjernet bevis.
- 55.** 10. januar 2006: Vannverksansatte på muntlig avtale.
- 56.** 12. januar 2006: Vannverket nekter å betale høy avgift til staten.
- 57.** 14. januar 2006: Vannverkssjefens sønn betalte inn 500 000 kr.
- 58.** 17. januar 2006: Vannverket ble gransket alt i 94.

I avisen Daily Dispatch i Sør-Afrika har følgende saker stått på trykk:

- 1.** 21. oktober 2005: A Norwegian, a game farm an missing millions.

2. 24. oktober 2005: "The king of Romerike" under focus. In the mids of plenty. Shhrouden in mystery.

7. VEDLEGG

7.1 Sakene i A-tekst kopi

7.2. Sakene i aviskopi